

An aerial painting of a flooded landscape. The scene is dominated by a deep blue color representing the water. Scattered throughout the landscape are various shapes representing houses, trees, and other structures. Some houses have orange roofs, while others are dark or light grey. The painting style is somewhat abstract, with visible brushstrokes and a textured surface. The overall composition suggests a view from a high vantage point, looking down on a flooded area.

World
Stress
Painting

*Olphaert
den Otter*

World

Stress

Painting

Olphaert

den Otter

Goede Werken

2014: De eerste overzichtscatalogus van het werk van Olphaert den Otter is in voorbereiding. Sinds zijn afstuderen aan de kunstacademie in 1981 is hij zelfstandig kunstenaar; drieëndertig jaar alweer - net zo lang als Jezus leefde. Misschien is het toeval, maar misschien ook niet, en is er een magische biologische wekker die aangeeft dat na 33 jaar de tijd is aangebroken om de balans op te maken en de vraag te stellen, was het werk goed – of, in Bijbelse taal: zijn er Goede Werken verricht?

Ik geloof niet dat Olphaert den Otter gelovig is, althans niet in religieuze zin. Tussen 2004 en 2007 maakte hij 127 schilderijen waarbij hij de voorstelling baseerde op schilderijen van oude meesters die hij bewondert, kunstenaars als Altdorfer, Bellini, Van der Goes, Petrus Christus. Maar hij veranderde er iets wezenlijks aan: hij liet de scene waar het oorspronkelijk om ging, de Geboorte van Christus of de Aanbidding – het christelijke verhaal dus – weg. Den Otter schilderde wat restte, de entourage: krakkemikkige gebouwtjes en half-ruïnes in lege landschappen. Hij gaf de serie een droge titel, ‘Stal- en kluisvormologie’, alsof hij wilde aangeven dat je na het verdwijnen van God alleen nog de zichtbare wereld kunt beschrijven. En dat, zo exact mogelijk.

Nu er geen God meer is zijn we overgeleverd aan het geweld van de natuur, en aan de gewelddadigheid die wij mensen zelf tentoonspreiden. Als de wereld al niet geteisterd wordt door natuurrampen als tsunami's, aardbevingen, orkanen en overstromingen, dan zorgen we er zelf wel voor om af en toe steden en landschappen in oorlogen te verwoesten.

Er is geen God meer.

Maar Olphaert den Otter is er wèl.

Hij brengt de gevolgen van de rampen en de vernietiging door mensenhand in beeld. De serie ‘World Stress Painting’, begonnen in 2009, bestaat inmiddels uit ruim 150 werken op papier, en is in principe eindeloos. De beelden zijn gebaseerd op foto's – ‘world press’ – van allerlei bron. Als Den Otter vertelt hoe hij daarmee aan de slag gaat, bezigt hij de taal van de ziekenhuisarts. Hij bekijkt de foto's aandachtig, met koel-analytische blik. Om het beeld naar een schildering te vertalen heeft hij een ‘protocol’ opgesteld, een aantal regels. Zo mag de schildering geen kleine anekdotiek bevatten, want dat zou de kijker kunnen afleiden van de diagnose. Verder moet het beeld ‘smetteloos’ worden: er mag geen handschrift te zien zijn, geen expressie. Tenslotte moet het geschilderde beeld ‘terminaal’ zijn: de eitempera techniek die Den Otter hanteert, laat geen correcties toe; het beeld moet in één keer definitief zijn. Zo – zou je kunnen zeggen – neemt Den Otter de zieke wereld op in de quarantaine van het schilderij.

Door het gebruik van eitempera (Den Otter maakt zijn verf zelf) ziet de zieke wereld er, het is wrang, stralend uit. De kleuren zijn intens helder. Dat is te danken aan de minerale pigmenten, die op zich zelf uiterst giftig zijn. Zou het zo zijn dat je gif nodig hebt als antigif voor een verziekte wereld? Is dat de medicatie die Dr. Olphaert voorschrijft? Toen ik Den Otter vroeg hoe hij het volhield om elke keer weer verwoestingen te schilderen, zei hij dat het zwaar is, maar dat hij ook beseft dat hoop en saamhorigheid ontluiken op de puinhopen. Dat verwoeste huizen de stenen leveren om iets nieuws mee op te bouwen.

Het is die dubbelzinnigheid, of contradictie, die ten grondslag ligt aan het werk van Olphaert den Otter. Prachtige schilderijen, wrange beelden.

Goed werk.

Marja Bosma

Marja Bosma is conservator moderne & hedendaagse kunst van Het Centraal Museum Utrecht

De chaos,
een orde onder
voorwaarden

1 De berm

Het gebeurde dat ik met Olphaert den Otter door een verlaten Zuid-Frans landschap reed en hij me geheel onverwacht en vooral resoluut gebaarde te stoppen. Hij had iets gezien, in de berm. Het voorwerp van zijn fascinatie bleek een doornappel te zijn. Het was oktober en de plant bleek nog prachtig te bloeien. Daar stond hij, de bewonderaar die deze ruderaal plant al zo vaak geschilderd heeft, oog in oog met de bermplant. De doornappel met zijn prachtige witte kelken, het gladde, puntige blad en de gestekelde doosvruchten. Een plant die het schamele leven viert, die verleidt met de zachte schoonheid van de kelken en die tegelijk een kans op de dood in zich draagt. Want de giftige alkaloiden die overal in de plant voorkomen zijn giftig en hallucinogeen. Een te grote dosis van deze oude drug is fataal.

De berm is een uitgelezen biotoop voor de doornappel. Het is ook de plek waar Olphaert den Otter zich als kunstenaar thuis voelt. De berm is een marginale ruimte die overblijft nadat de asfalteermachine heel brutaal een kaarsrecht spoor heeft getrokken, alles overweldigend of opzij schuivend wat er niet toe doet. Voor de vooruitgang moet veel wijken. De berm ligt ertussenin, tussen de weg die het exclusieve domein is van de mens met zijn auto's en aan de andere kant de natuur of het akkerland waar plant en dier mogen bestaan. De berm is in-between, een ongedefinieerde restructuur die onbedoeld overblijft als iets groter en belangrijker is gemaakt. Een berm is ook een verstoringsgemeenschap. Juist daar is door werkzaamheden de grond omgezet en de structuur ingrijpend veranderd wat een prima biotoop oplevert voor een specifieke groep planten. Zo biedt elke ingreep ook weer kans op iets anders, iets wat zich aan de planning onttrekt. Dat vermogen van de natuur tot voortdurende aanpassing is geweldig vitaal, ook als ze zo drastisch verstoord wordt als in de berm het geval kan zijn. De brandnetel en de doornappel zijn daar het levende voorbeeld van. Niet zo vreemd dus dat juist deze planten zo thuis zijn in de schilderijen van Olphaert den Otter. Alsof ze daar een tweede biotoop vinden. Juist zij zijn het symbool van de nooit ophoudende verandering en verstoring, maar ook van de adaptatie en dus levenskracht. De berm zoals die figureert in het werk van Olphaert den Otter is een pars pro toto voor de hele planeet. Overal waar wij ingrijpen brengen we verandering teweeg, bedoeld en onbedoeld. Alles staat met elkaar in verbinding in een wereld die in nooit ophoudende toestand van transitie verkeert. Wat in de berm in het klein gebeurt, voltrekt zich op onze planeet in het groot. Natuurgeweld en menselijk ingrijpen en alles wat dat aan chaos oplevert. Dat is waar de reeks schilderijen op papier genaamd World Stress Painting verslag van doet.

2 Een verborgen boodschap

De geschilderde tekeningen uit de serie World Stress Painting tonen een wereld in transitie. Ze laten plekken en momenten zien waarop een ramp plaatsvindt of zich voltrokken heeft, te vergelijken met wat in de berm op microniveau gebeurt. Voor Olphaert den Otter is de wereld een berm die grondig overhoop is gehaald en uitgeteld ligt te wachten op wat nu nog komen kan. De verstoring heeft zich voltrokken, het leven is stilgezet, de dood heerst. Althans, zo lijkt het. In het beeld van de ondergang schildert hij tegelijk ook, maar wel verborgen, de belofte van het leven dat zich zal herpakken. De transitie beperkt zich niet tot de ondergang. In de aandacht voor het detail schuilt ook de aankondiging van het nieuwe.

Het schildersoog is geconcentreerd gericht op de amorfe overblijfselen als de ramp zich heeft voltrokken en in die resten kunnen we enkel nog fragmentarisch iets van de ons bekende wereld herkennen. De wereld die was, en die nooit in dezelfde vorm zal terugkeren. Maar dat er een andere wereld voor in de plaats zal komen, ligt als een verborgen boodschap in het geschilderde beeld van de chaos die zich over de wereld voltrekt. Maar, pas op, hij is geen aanzegger van de dood, geen schilder van de eindtijd. Want in zijn ondergangsbelden lijkt een suggestie van levenskracht opgeslagen die buiten ons blikveld weer aan het ontkiemen is. Alleen, wij zien dat nog niet. Als wij vol twijfel en wanhoop zouden stilstaan bij de resten van zijn rampen, kunnen wij menselijkerwijs niet in een en dezelfde beleving ook de energie van vruchtbaarheid en groei proeven.

Waar wij dood zien, ontgaat ons de groei. Maar die is er wel, altijd en eeuwig. In een van zijn Water-voorstellingen uit 2012 schildert hij wat rest van de watermassa als die na zijn verwoestende werk weer tot rust gekomen is. De storm is uitgeraasd. Het water heeft de mensenwereld herschapen. En nu ligt het water stil en vredig. Dit hoekje wereld is kaal en koud, ernstig aangetast. Her en der nog wat levenloze herinneringen aan wat ooit was. Maar de rust en de stilte die wij gewoonlijk associëren met de dood, zijn hier tegelijk ook de drager van het nieuwe. Het nieuwe dat in de kern al bestaat maar dat voor ons, mensen, nog volkomen buiten beeld is. Ondergang en groei bestaan dankzij elkaar, en zonder overgang. Terwijl wij alleen nog maar aandacht hebben voor de een, is de ander al lang begonnen. Dat is wat zo kenmerkend is voor de verstoringsgemeenschap, een karakteristiek van de berm die mutatis mutandis ook geldt voor onze planeet. Hier zijn de krachten van dood en leven onlosmakelijk en symbiotisch met elkaar verbonden. In die zin dragen de World Stress Paintings (WSP) een geheugen en een belofte.

De mens is bij de WSP-beelden een toeschouwer aan de zijlijn. De wereld die hier geschilderd wordt is onherkenbaar verfrommeld en aangetast en de mens mag er alleen maar naar kijken. Hij is een toeschouwer geworden en van wat uit de dood weer zal

World

Stress

Painting

fire vuur

earth aarde

water water

air lucht

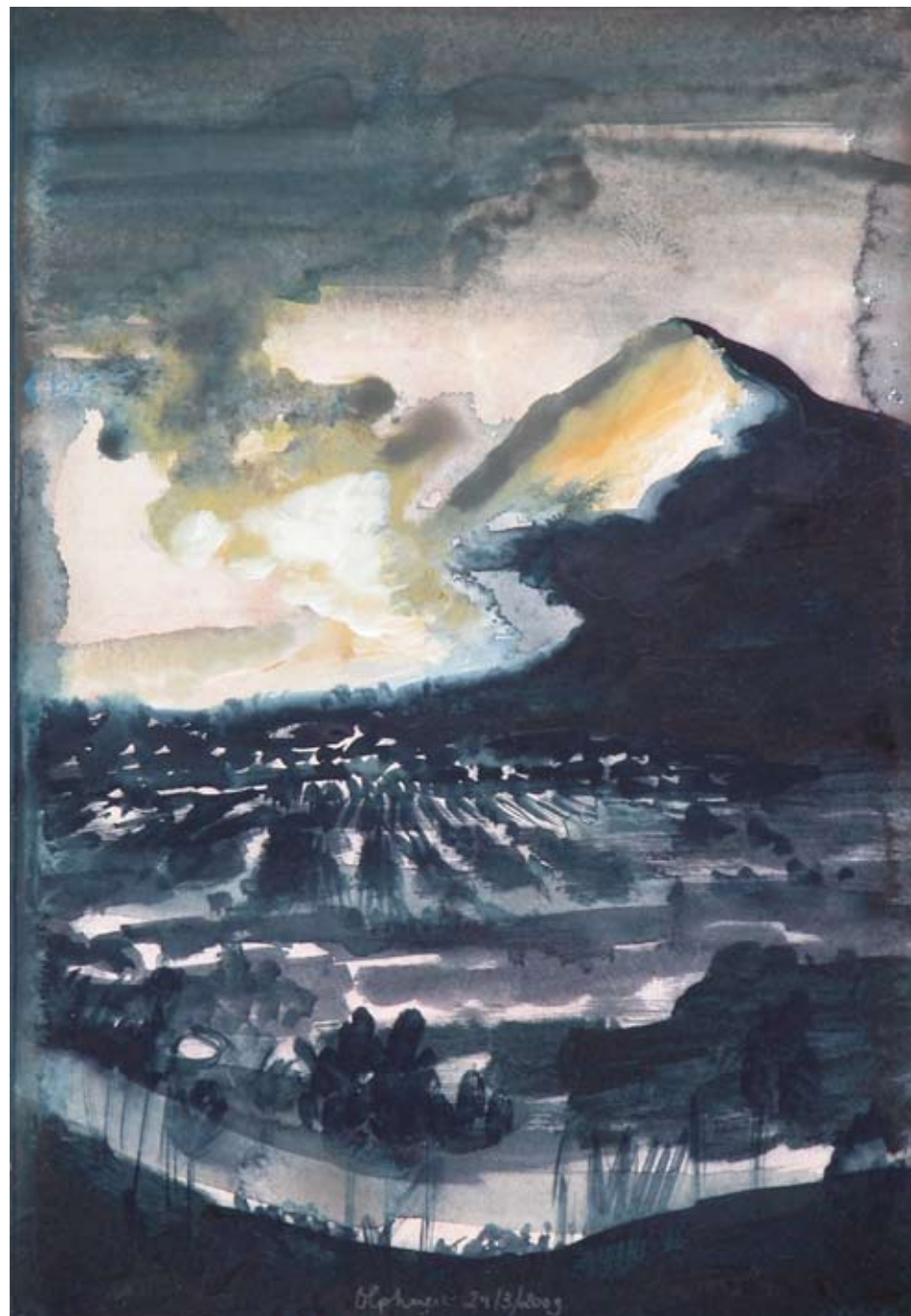
001 *lucht 16/2/2009* 18 x 26 cm Coll. Boomberg Art, Rotterdam

002 *lucht 18/2/2009* 18 x 26 cm Coll. artist | coll. kunstenaar

003 *lucht* 4/3/2009 26 x 18 cm Coll. Centraal Museum, Utrecht

004 *vuur* 24/3/2009 26 x 18 cm Coll. artist | coll. kunstenaar

OII *vuur* 21/7/2009 18 x 26 cm Coll. De Ketelfactory, Schiedam

012 *vuur 22/7/2009* 26 x 18 cm Coll. Centraal Museum, Utrecht

013 *vuur 22/7/2009 #2* 26 x 18 cm Coll. artist | coll. kunstenaar

106 *water 19/3/2012 #2* 18 x 26 cm Private collection | particuliere collectie

108 *water 23/3/2012* 18 x 26 cm Coll. artist | coll. kunstenaar

129 *aarde* 8/1/2013 18 x 26 cm Private collection | particuliere collectie

131 *lucht/vuur/water* 12/1/2013 18 x 26 cm Coll. John Snijders, Durham, UK

